

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

Том 106, 2021 – 2022

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”

FACULTY OF HISTORY

Volume 106, 2021 – 2022

КАРЛОС САУЛ МЕНЕМ И ПРОБЛЕМЪТ С АРЖЕНТИНСКАТА АРМИЯ В КРАЯ НА 80-ТЕ И НАЧАЛОТО НА 90-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК

ГЕРГАНА АЛЕКСИЕВА

Gergana Aleksieva. CARLOS SAUL MENEM AND THE PROBLEM WITH THE ARGENTINE ARMY IN THE LATE 80'S AND EARLY 90'S OF THE XX CENTURY

Latin American armies are highly politicized institutions that often interfere in the governance of their respective countries. Argentine army is no exception to this trend. It cannot accept the democratic path that the country took in the 1980s and above all the fact that it was prosecuted for the violations of human rights during the so-called Dirty War (1976 – 1983). On several occasions during the term of office of President Raul Alfonsín (1983 – 1989), the so-called „painted faces“ organized riots. This trend continued under the second democratically elected president, Carlos Saul Menem, who had to deal with this problem. By the mid-1990s, he succeeded in this endeavor through a series of measures and reforms.

Keywords: Carlos Saul Menem, the transition to democracy in Argentina, Argentine army, Mohamed Ali Seineldin.

От 1930 до 1983 г. Аржентина се управлява повече чрез принуда, отколкото посредством консенсус, в който текущото правителство е със силно оспорвана легитимност¹. Армията е тази, която най-често упражнява насилие в име-

¹ **Zagorski**, Paul. Civil-Military Relations and Argentine Democracy. The Armed forces under the Menem Government. In: *Armed Forces&Society*, 1994, Vol. 20, N 3, p. 423.

то на реда, непрекъснато участвайки в политическата игра и поставяйки под въпрос институционализацията на демокрацията.

Тя обаче усеща силно последиците от поражението във войната с Великобритания от 1982 г. както политически, така и морално. Разгромен е митът за нейната „непобедимост“. Военната диктатура, която управлява от 1976 г., вече е със силно накърнен престиж и заради тази загуба, и защото не успява да разреши нарастващата социално-икономическа криза, породена от монетарната политика на министър Мартинес де Ос². Кризата на легитимност на Военната хунта е налице и започва процес на демократизация. Раул Алфонсин (от Гражданския радикален съюз (ГРС) е избран за президент чрез честни избори на 30 октомври 1983 г. и поема управлението на страната за период от шест години. Аржентина се връща към демокрацията, но армията продължава да оспорва тези процеси, тъй като се страхува от наказания за извършените престъпления.

В края на 1985 г. се стига до осъдителни присъди на членовете на Военната хунта за престъпления срещу човешките права по време на т. нар. „мръсна война“ (1976 – 1983), което предизвиква силно недоволство сред офицерския корпус. Така се създава движението на „бойдисани лица“, провокиращо поредица бунтове, първият от които е по време на Страстната седмица през 1987 г. Лидери на движението са полковниците Алдо Рико и Мохамед Али Сейнелдин. Следват още два метежа, ръководени от двамата, както и едно нападение над казармата „Таблада“, организирано от паравоенна лява група. Тези събития нагнетяват напрежението и създават усещането за нестабилност на демокрацията.

Паралелно по-умерено настроените висши военни и консервативно мислещи политици вече настояват за трайно решаване на проблема. Те говорят за: „помилване“, „обща амистия“, „закон за помирението“. Според тях е необходимо „национално помирение“, „умиротворяване“, „национално единство“ и „повторна среща на аржентинците“, за да се превъзмогнат страданията от острото противопоставяне в миналото³. Жертвите и техните семейства обаче настояват за реални наказания за извършените престъпления. Така назрява един изключително ожесточен конфликт в обществото.

Карлос Менем (от Перонистката партия), в онзи момент губернатор на Ла Риоха, е основен политически експонент на тези послания. В речите си от 1988 г. перонисткият ръководител намеква за необходимостта да се постигне „национално помирение“ и „умиротворяване“, и по този начин „да се консо-

² Fair, Hernan. Las relaciones politicas entre el menemismo y las Fuerzas Armadas. Un analisis historico-politico del periodo 1989–1995. In: *Revista de Temas sociales*, Mayo 2011, Vol. 15, N 27, p. 7.

³ Fair, Hernan. Las interpelaciones menemistas frente a las fuerzas armadas en Argentina de los años 90. In: *Dos puntos*, 2014, Vol. 6, N 9, p. 124.

лидира демокрацията“, с гаранции за „мир“ и „ред“ на фона на националните исторически противоречия. Той обаче отхвърля възможността да се утвърди закон, който да „извини“ армията⁴. Така водещият политик от основната опозиционна партия, който се готви да се кандидатира за президент през 1989 г., едновременно изтъквайки собствените си страдания от времената на Военната диктатура, заема двойствена позиция по този безкрайно чувствителен за обществото проблем.

Менем е избран за президент на 14 май 1989 г. в условията на хиперинфлация, високи нива на държавен дълг и неконтролируем фискален дефицит. Също така се изправя и пред задачата да наложи на армията да приеме окончателно политическия и институционален ред.

На 8 юли 1989 г. Карлос Менем поема управлението като нов конституционен президент, събитие за пръв път в националната демократична история – предаване на властта между хора с различна партийна принадлежност⁵. Започва мандата си предсрочно в условията на паралелно протичаща вълна на демократизация в цяла Латинска Америка. Националният и международният контекст, в който Менем поема управлението, е изключително сложен.

Още от края на 1988 г. въпросът дали да има амнистия за извършените престъпления по време на Диктатурата или не се позиционира в центъра на предизборната кампания и е мотив за дефиниране на посланията на кандидатите. ГРС се обявява срещу амнистията, кандидатът на перонистите от самото начало настоява за закон за помирението; месеци по-късно заявява, че „сега не е защитник на амнистията“. След изборите темата се въвежда експлицитно в преговорите, при които се договарят условията за прехвърляне на властта. От перспективата на Менем „е необходимо и логично президентът Алфонсин да реши проблема с военните“. Според различни журналистически версии на среща между Алфонсин и Менем, президентът иска избрания кандидат да се съгласи чрез своя подпис с декрет на изпълнителната власт, насочен да помилва военните, осъдени при процеси за посегателство срещу човешките права. Администрацията на Раул Алфонсин отрича да са водени подобни разговори, Менем пък декларира, че след консултации със своята партия е решил да не подписва такъв декрет⁶. Малко преди да поеме управлението, той заявява, че „моята идея е да се установи мир сред аржентинското общество, защото имаме нужда да затворим рани и да излекуваме минало, което носи вреди на страната“⁷. С тези думи се опитва да гради амплуа на помирител, но

⁴ Пак там, с. 125.

⁵ Fair, Hernan. *Las relaciones politicas...*, p. 1.

⁶ Acuna, Carlos. Catalina Smulovitz. Militares en la transicion argentina: del gobierno a la subordinacion constitucional. In: *El tiempo largo de la violencia politica* [online]. [Viewed 2007, 22.05.2022]. Available from: www.historizarelpasadovivi.cl/es_resultado_texto

⁷ Fair, Hernan. *Las interpelaciones menemistas...*, p. 126.

те са тълкувани от лидерите на „боядисаните лица“ като знак за благоразположение към тяхната кауза.

От тази перспектива обръщението на Менем при встъпването му в длъжност (8 юли 1989 г.) е красноречиво: „Трябва да кажа истината, веднъж за всички“. Продължава: „Аржентина е счупена“. След това лансира лозунга на своето управление: „Обявявам пред моя народ, че от този момент започва времето на повторната среща между всички аржентинци [...] Вече няма да има всички срещу всички“. Новото е: „Всички заедно с всички“. Менем прави отправка към турбулентния проблем между цивилни и военни, който би искал да изчисти. Президентът засилва своя авторитет, отново припомняйки собствените си страдания от военните⁸. Представяйки себе си като жертва, смята, че ще има повече възможности за лавиране и в перспектива по-трайно решение на проблема.

Изглежда, че Менем не иска отмъщение, а помирение. Намеква за забрава или поне за извинение. „Ще кажем, че никога няма да се подхранва противопоставяне между цивилни и военни, просто защото двете съставляват същността на аржентинския народ.“ Сега е моментът за „жест на помирение, любов, патриотизъм. След шест години демократичен живот, не сме успели да превъзмогнем жестокото противопоставяне, което ни разделя повече от едно десетилетие [...] трябва да намерим окончателно решение, за да бъдат излекувани раните [...]“⁹. Менем не пропуска възможност да затвърди впечатлението, че ще се старее да бъде помирител.

Малко след като поема управлението, новото правителство обявява, че замисля амнистия за военни и партизани. След това първо изявление се появяват още няколко, които показват, че решението е взето, но не е изяснена неговата реализация. Походите и контрапоходите, които съпътстват изявленията, дават ход на две трактовки. От една страна, разкриват съществуващите разногласия в самото правителство спрямо конкретните характеристики, които трябва да има мярката. Тези несъгласия се изразяват не само чрез публични декларации, но и посредством откази на служители, които са длъжни да наложат мярката. От друга страна, спешността, с която бъдещото решение е представено на политическата сцена, прави така, че когато е обявено, е прието като вече консумиран акт. 68% от населението отхвърлят мярката; опозицията не успява да промени хода на замисленото начинание¹⁰.

⁸ **Shunway**, Jeffrey. “A veces saber olvidar es tambien memoria”: la repatriacion de Juan Manuel Rosas, el menemismo y las heridas de la memoria en Argentina. In: *Programa Interuniversitario de historia politica* [online]. 15. [Viewed 03.03.2023]. Available from: www.historia-politica.com/datos/biblioteca

⁹ *Пак там*, с. 15–16.

¹⁰ **Fair**, Hernan. *Las relaciones politicas...*, p. 1.

За да стане ясно значението на конфликтите към юли 1989 г., трябва да се открият следните факти: има около 460 военни, засегнати от решения или съдебни процеси, или по дисциплинарни санкции: седмина осъдени и 18 процеса, свързани с борбата срещу „подривната дейност“; трима осъдени заради войната в Малвинските острови и 92 процеса и 340 дисциплинарни санкции, свързани с бунтовете на „бойдисаните лица“. Още преди да поеме управлението, Менем установява двойствен диалог с лидерите на бунтуващите се, създавайки очаквания, че ще ги помилва¹¹. Той не поверява министерството на военен, но изборът на Итало Лудер за министър е безпогрешен знак. Това е човекът, който през 1983 г. като кандидат за президент определя за легитимен Закона за автоамнистия¹². Лудер говори с военните за помирение, докато, едва заел президентския пост, Менем обещава помилвания на военни и цивилни, свързани с репресиите, както и на някои от „бойдисаните лица“ и бойци от Монтонерос. Освен това обещава да направи същото с осъдените командващи, макар че предпочита да отложи решението си, може би, за да го запази като коз при евентуални преговори. Междувременно умело подстрекава междуособиците в армията, проявили се след метежите на „бойдисаните лица“. Армията е разделена между националисти – средни и нисши чиновове и много подофицери, и от друга страна, висшите чиновове. И двете групи са насърчени по подходящ начин от самия Менем по време на предизборната му кампания. Но когато заема президентския пост, той категорично подкрепя висшите чиновове¹³. Това провокира гняв сред „бойдисаните лица“, чиито лидери са от средния управленски ешелон в армията. Менем вече е виждан като предател.

Президентът започва, на етапи, да изпълнява обещанието за амнистия в опит „да затвори миналото“ окончателно. На 8 октомври 1989 г. Менем обявява индουλгенцията. В списъка присъстват 277 души, сред които военни, замесени в нарушаване на човешките права, офицери, осъдени заради войната, военни, осъдени поради участие в бунтове по времето на Алфонсин, както и цивилни заради участието им в подривни операции. От декрета са изключени бившите шефове на Хунтата Видела, Виола, Масера и Ламбрусчини; генералите Кампс, Ричиери и Суарес Маон, както и ръководителят на Монтонерос Марио Фирменич¹⁴. В същото време, приемайки „теорията за двата демона“, включва също и 60 партизани от Движението „Всички за Родината“¹⁵. Това

¹¹ *Пак там*, с. 2.

¹² Ley 22.924. *Ley de Pacificación Nacional*, 22 de septiembre de 1983. BO, 27 de septiembre de 1983. [Viewed 15.05.2022]. Available from: www.hrlibrary.unm.edu/research/argentina/ley22-924.html Законът всъщност цели да снесе отговорност за действията на армията по време на диктатурата, т. е. армията да не бъде „закачана“ по време на прехода.

¹³ **Саборидо**, Хорхе. *Кратка история на Аржентина*. София, 2013, с. 346.

¹⁴ **Acuna**, Carlos. *Цит. съч.*

¹⁵ **Fair**, Hernan. *Las interpelaciones menemistas...*, p. 126.

движение, както и Революционна народна армия (със сходни идеи) са формирали ударна група, която да нападне казармата „Таблада“ през януари 1989 г. В тази схватка се стига до 40 загинали. Осъдителните присъди са следните: двама получават по 25 години затвор; един – 20 години; останалите – между 10 и 15 години. Лидерът на тази акция атакува Алфонсин и заявява, че обществото не е било коректно информирано за случилото се. Защитата твърди, че казармата е атакувана, за да се предотврати преврат на военните¹⁶. Много организации за човешките права обаче са настроени срещу помилванията. Проучванията показват, че 70% от аржентинците се противопоставят на действията на президента. Майките от площад „Май“ издигат лозунга: „Няма да забравим, няма да простим!“¹⁷. Помилванията изглеждат като капитулация от страна на властта спрямо претенциите на военните, които не желаят да понесат отговорност и да признаят, че са се борили срещу един беззащитен вътрешен враг. Това президентско извинение фаворизира най-вече генералитета, задоволявайки неговите искания.

Тъгата и ужасът на много хора след извиненията на Менем са добре изразени от „ловеца“ на нацисти Симон Везелтал: „Аржентинските генерали са извършили същите престъпления срещу човечеството като извършените от нацистите. Заради това аз не мога да разбера тяхната свобода“. В отговор на правителственото настояване, че амнистията и забравата са необходими за националното помирение и прогрес или за да се предотвратят нови военни заговори, тези групи твърдят, че само жертвите имат право да забравят¹⁸.

Междувременно Менем заявява, че ще има още едно помилване, което ще засяга и членовете на градските партизански групи за престъпления от епохата на „мръсната война“. „Много скоро правителството ще направи необходимите постъпки, за да върне здравето, веднъж и за всички, на болната аржентинска република [...] с Божията помощ преди края на месеца.“¹⁹ Също така се предвижда амнистията на около 100 офицери и цивилни лица, замесени в скорошните бунтове на армията, и трима членове на Военната хунта, които се намират в затвора – Галтиери, адмирал Аная и Лами Досо. Тези стъпки на президента определено засилват позициите на бунтуващите се в армията.

Между юли и октомври 1989 г. ген. Касерес (шеф на Генералния щаб) вече е договорил с министъра на отбраната, че включването на „бойдисани лица“ в декрета за помилването няма да бъде пречка след това Генералният щаб да

¹⁶ **Palacios**, Santiago. Cadena perpetua para 13 de los 20 terroristas de extrema izquierda que asaltaron el cuartel Argentina de la Tablada. In: *La Vanguardia*, 7 de octubre de 1989, p. 7.

¹⁷ **Shunway**, Jeffrey. *Цит. съч.*, с. 16.

¹⁸ **Patrice McSherry**, J. Military Power, Impunity and State-Society Change in Latin America. In: *Canadian Journal of Political Science*, 1992, Vol. 25, N 3, p. 478.

¹⁹ **Palacios**, Santiago. “Menem dice que antes de fin de mes concedera el perdón a los militares”. In: *La Vanguardia*, 7 de octubre de 1989, p. 7.

прилага дисциплинарни санкции, които смята за подходящи. Едновременно изпълнителната власт е санкционирала мярка, която атакува „боядисаните лица“. Целта е да се неутрализира тяхното непосредствено влияние. Извинението, което позволява да се избягнат санкции от граждански съдилища, не е имунитет за военното правосъдие. На 21 октомври е оповестено отстраняването на Рико, заедно с още трима офицери от „боядисаните лица“. Няколко дни по-късно стават известни инструкциите на Касерес: колкото по-високи чинове имат, толкова по-големи наказания се налагат. Решението на ръководителя на Генералния щаб е потвърдено от президента, който обявява, че не възразява да подпише декрет за отстраняването на Рико или някой друг, ако това е одобрено от министъра на отбраната²⁰. Така едва няколко седмици след помилването става ясно, че „боядисаните лица“ отново са в неизгодна позиция.

На 1 ноември Менем произнася реч, в която се опитва да извини аржентинската армия: „Идвам да затворя една рана, която много години ни фрустрираше, загубихме посока, натъжаваше ни. Идвам да затворя абсурдната глава на жестокото разделение между всички аржентинци. Между аржентинците граждани и аржентинците военни, между целия аржентински народ. Между аржентинското общество, което не желае да продължи, плащайки сметки от миналото. Между аржентинското общество, което вече е ранено от фрустрациите, озлоблението, омразата, анархията, хаоса и упадък [...]. Аз ги призовавам към героизма на националното помирение [...]“. На 1 ноември ще бъде поставено началото на славната реконструкция на аржентинската армия: „Славната аржентинска армия, крепител на националната независимост, създател на нацията, призовавам ги към битка, която е най-трудната, най-ценната, най-почтената, най-патриотичната. Призовавам ги към битка за помирение и национално възстановяване“²¹.

На следващия ден става ясно още едно решение. Сейнелдин, Алдо Рико и други 19 офицери, виновни за миналите бунтове от времето на Алфонсин, минават в запаса. Освен това Сейнелдин е арестуван за 60 дни²². Така политиката на Менем придобива още по-ясна линия. Той желае една по-послушна армия и прилага принципа „разделяй и владей“.

След ноември 1989 г. лидерите на „боядисаните лица“, заедно със своите последователи, участват в „гимнастически“ изложби, често се появяват в медиите и правят политически обиколки в различни зони от страната. Изявленията им стават много по-критични и заплашителни. След принудителното оттегляне на Сейнелдин през декември 1989 г., офицерите от движението публикуват документ, в който заявяват, че „са свободни да действат“. Когато е обявено, че във втората фаза на помилвания ще бъдат облагодетелствани бившите командири и

²⁰ Fair, Hernan. *Las interpelaciones menemistas...*, p. 126.

²¹ *Пак там*, с. 126.

²² *Пак там*.

Фирменич, бунтуващите се вече не могат да легитимират своята активност след поставянето на „институционалните искания“. В този нов контекст причините, които основават тяхното съществуване, трябва за първи път да бъдат публични и експлицитно дефинирани в независима форма от „институционалните искания“. През декември 1989 г. Рико показва, че не трябва да има връщане назад. Няколко дни по-рано той е заявил, че националната армия е нужно да бъде „фактор на институционална власт с участие в очертаването и конструирането на националния проект“. Нарастващата политизация позволява на „боядисаните лица“ да набират нови привърженици сред цивилното население от крайната десница и да поддържат позиции както сред самата армия, така и сред хората, свързани с по-големите политически партии²³. Излизането от чисто професионалните армейски среди има за цел да се популяризират позициите и да се търси допълнителна подкрепа за тяхната реализация.

В началото на 1990 г. излиза правителствен декрет, който създава нова бюрократична структура – Съвет за национална сигурност. От него са изключени всички цивилни. Декретът експлицитно дава възможност за военни интервенции в ситуации на „вътрешни сътресения“²⁴. Това е пример за поредната непоследователност на президента Менем спрямо армията, която не подобрява ситуацията, а по-скоро я влошава.

В края на януари 1990 г. се стига до поредната криза в отношенията между президентската институция и правителството, висшето военно командване и „боядисаните лица“. Менем приема оставката на министъра на отбраната Итало Лудер, който е предложил дисциплинарни санкции за ген. Касерес. Причината за това е, че генералът не е информирал министъра за негова среща с президента и тайните служби. Той възплава течението, което се противопоставя на „боядисаните лица“, и Рико и Сейнеддин постоянно изискват неговото отстраняване. Рико дори си позволява да каже, че „в бъдеще армията ще бъде ръководена от националист“²⁵. Менем отказва да задейства предложението наказание, а Итало Лудер подава оставка в знак на протест. Всъщност само за две седмици това е вторият случай, в който президентът оказва подкрепа на ген. Касерес, след като вече е отстранил управителя на държавната петролна фирма Октавио Фриге Рио, който е заявил, че йерархията в армията е нарушена и дисциплината отсъства. Според слуховете той има връзка с „боядисаните лица“²⁵. На пръв поглед изглежда, че везните се накланят в полза на противниците на бунтуващите се.

Новият министър на отбраната е Умберто Ромеро; той е бил в конфликт с Итало Лудер месеци по-рано, но според слуховете е свързан с „боядисаните

²³ Acuna, Carlos. *Цит. съч.*

²⁴ Patrice McSherry, J. *Цит. съч.*, с. 475.

²⁵ Palacios, Santiago. Dimite el ministro argentino de Defensa tras enfrentarse a los liberales de las FF.AA. In: *La Vanguardia*, 25 de enero de 1989, p. 7.

лица²⁶. Така се оказва, че отстраненият министър вече е неудобен и съответно жертван, но и че „боядисаните лица“ печелят позиции сред висшето управление на армията.

Самият Ромеро все пак се опитва да се дистанцира от бунтовниците. В своите първи изявления споделя, че е необходимо да се постигне диалог с членовете на армията, но ще го направи само с „институционални представители“, опитвайки се да разсее съмненията, че е националист и има връзки с Алдо Рико и М. Сейнелдин²⁷. Тяхната кауза не се приема добре сред част от обществото и армията и е необходимо да не се афишират връзки и позиции.

Ген. Касерес удържа армията до март, когато заради болест е принуден да се оттегли. Това дава нова възможност за действие на Рико и Сейнелдин. Те отново се активизират, предлагайки дори конкретен човек за наследник на ген. Касерес. Двамата си сътрудничат с хора от профсъюзите, като идеята е да се провокира стачка и да се принуди правителството да промени икономическата политика²⁸. Менем вече е предприел процес на приватизация на немалка част от държавните предприятия в Аржентина, което противоречи на идеологията на неговата собствена партия и не се харесва на голяма част от обществото, включително и военните сектори. Все по-ясно става, че лидерите на „боядисаните лица“ вече не се борят единствено за оневиняването на армията, а техните планове засягат цялото управление на Аржентина.

За президента армията трябва да бъде ръководена от човек, който е близо до идеите на Касерес. Подходящ се оказва ген. Мартин Бонет, който иска да прочисти армията от „боядисаните лица“. Той няма собствени поддръжници в своята професионална среда и е без достатъчно професионален престиж, за да създаде свое движение²⁹. Това го прави удобен за държавния глава, но и безкрайно неприемлив за метежниците.

Решението на президента да не върне в армията „боядисаните лица“, които се бунтуват, и да елиминира от командването онези, които им симпатизират, води до промяна в начина им на изразяване и действие. Алдо Рико основава нова партия, опитвайки се да възстанови ценностите на икономическия национализъм на „истинския перонизъм“, които Менем „е предал“. От своя страна полк. Сейнелдин решава да спре диалога с политическите власти и да използва оръжие³⁰. Той смята, че има достатъчно мотиви, сили и подкрепа, за да реализира нов бунт.

²⁶ **Palacios**, Santiago. Menem cambia su ministro de Defensa. In: *La Vanguardia*, 26 de enero de 1990, p. 8.

²⁷ *Пак там*.

²⁸ **Palacios**, Santiago. La grave dolencia del titular del ejercito argentino pone en jaque al Gobierno. In: *La Vanguardia*, 17 de marzo de 1990, p. 11.

²⁹ *Пак там*.

³⁰ **Fair**, Hernan. *Las relaciones politicas...*, pp. 3–4.

Картината от средата на 1990 г. отново не дава основания за оптимизъм. Публикуваните статистически данни създават тревога. Стачките засягат най-големите предприятия, безработицата, минимализирана от властите, достига цифра рекорд за Аржентина – повече от 17%, т. е. 4,5 млн. души. Социалната криза е дестабилизиращ фактор за правителството. Безпокойството на управляващите се увеличава след доклад на разузнавателните служби, в който се отбелязва, че военните подготвят нова операция, която би застрашила правителството на Менем. Сейнелдин се явява видимият лидер на движението, в съюз с бившия полк. Рико и други военни. Операцията, според службите, ще разчита на подкрепата на синдикатите, като се споменава името на шефа на Общата конфедерация на труда Саул Убалдини. Появяват се сведения за чести контакти между него и „боядисаните лица“; дори се говори за обща тактика на предстоящите избори в провинция Буенос Айрес, за да бъде победен перонисткият кандидат³¹. Боядисаните лица са твърдо настроени да се борят срещу президента.

Така към месец октомври 1990 г. се оказва, че Сейнелдин вече се радикализира все повече. Той лично оставя писмо в резиденцията в Оливос (една от сградите, използвани от президента), в което отбелязва пред държавния глава, че бунтовете в армията са неизбежни. Това писмо стига до Менем по-късно, защото той е на обиколка в Европа. В същия ден Сейнелдин трябва да се яви пред военен съд, където да отговори дали е автор на друго писмо, отправено към 2000 офицери и подофицери, в което пише за „национална дезинтеграция“. Според Сейнелдин армията все още е преследвана, освен това той настоява, че съществува и „план“, насочен да внесе разделение между командването и останалия състав, част от който счита за нужно да бъде възстановен престижа на армията. Декларацията на Сейнелдин идва в момент, в който стават все по-открити нападите и недоволството на „боядисаните лица“. Упреците срещу властта, и в частност срещу Менем, засягат четири проблема: лошото заплащане; обещаното помилване на бившите шефове на Военната хунта Видела, Масера, Виола и Галтиери, както и кадрови проблеми, отнасящи се до „боядисаните лица“; и накрая, икономическата политика и процесът на приватизация³². Проблемите не са нови, но вече става ясно, че търпението се изчерпва. Писмото очевидно трябва да послужи за предупреждение. То обаче е игнорирано.

Така се стига до нов метеж на „боядисаните лица“. На 3 декември 1990 г. избухва поредният бунт, а Мохамед Али Сейнелдин го ръководи от ареста. Първоначално една казарма в покрайнините на столицата и седалището на

³¹ **Palacios**, Santiago. La sombra de los “carapintados” resurge en Argentina. In: *La Vanguardia*, 23 de julio de 1990, p. 6.

³² **Palacios**, Santiago. El lider golpista argentino alerta sobre la inminencia de rebellion. In: *La Vanguardia*, 22 de octubre de 1990, p. 7.

Генералния щаб са окупирани от около 200 военни, които поставят искания за уволнение на ключови фигури от армията. Също така е превзета и оръжейна фабрика в Болонге, на 25 км. от Буенос Айрес³³. Тази фабрика по-късно през деня е бомбардирана от лоялни на правителството части, като са убити най-малко двама цивилни и има няколко ранени, когато танк е изведен от фабриката и се сблъсква с автобус. Към бунтовниците се присъединяват и цивилни лица, които са въоръжени, а по-късно също са задържани. Има сблъсъци в различни части на града, като при тях са ранени десет души, от които двама журналисти. Менем въвежда извънредно положение; смята, че е целесъобразно да приложи военния закон. Говорителят на бунтовниците майор Уго Абете заявява, че целта не е държавен преврат, за разлика от 1987 г. „Признаваме президента Менем като главнокомандващ въоръжените сили, но не признаваме друга власт в армията освен тази на Мохамед Али Сейнелдин.“ Става ясно, че службите за сигурност не са разкрили готвения бунт. В този напрегнат ден има и стрелба срещу президентския дворец *Каса Росада*³⁴. За разлика от станалото по време на Алфонсин, сега командващите дават заповеди за жестоки и ефикасни репресии³⁵.

Какви са причините за този бунт? Рико и Сейнелдин отдавна са на мнение, че връзката между президента и армията е нарушена. Президентът е обещал едно, а прави друго и съответно има разочарование от него. Позицията им е ясно изразена: „Познат е повратът на Менем в неговия политически проект; развя знамената на перонизма, свързани с национализма и ги промени с много по-прагматично мислене, което налага сурова програма на икономически реформи и реформа на държавата, изразена чрез скорошната политика на приватизации“³⁶. „Боядисаните лица“ са една от първите групи, които стават опозиция на Менем, когато той започва да управлява по начин, напълно различен от обещания в кампанията. Те обаче могат да се борят само посредством способите, които са им познати, а именно чрез оръжие.

„Боядисаните лица“ изискват прочистване на висшето командване на армията, което считат за виновно за провала на диктатурата, за поражението във войната с Великобритания и за всички злини, споходили армията след това; на него му е липсвало кураж да реагира на процесите, които е предприел Раул Алфонсин към бившите командири. Отново трябва да се издигне достойнството на армията. Никой от „боядисаните лица“ не харесва приватизацията, нито подобряването на отношенията с Обединеното кралство, нито

³³ **Palacios**, Santiago. Menem sofoca a sangre y fuego la rebellion de los “carapintados”. In: *La Vanguardia*, 4 de diciembre de 1990, p. 1.

³⁴ *Там там*.

³⁵ **Саборидо**, Хорхе. *Цит. съч.*, с. 346.

³⁶ **Palacios**, Santiago. Los “carapintados” exigen la depuración de los altos mandos de las fuerzas armadas. In: *La Vanguardia*, 4 de diciembre de 1990, p. 4.

переговорите за армията или изпращането на кораби в Персийския залив, за да се подпомогне блокадата на Ирак. Сред широки кръгове в армията се създава климат на недоверие. Недоволството се разраства в месеците преди бунта заради гнева от корупцията, която се пришива на политическата власт и правосъдието³⁷. Така става ясно, че бунтовниците оспорват почти всяко действие на властта, защото го смятат за пагубно.

Този бунт е най-кръвеният. Има най-малко 14 загинали (9 военни и 5 цивилни), но продължава по-кратко от предишните. „Президентът Менем действа решително спрямо своите бивши приятели и разчита на лоялни части, които действат сурово, защото бунтовниците, с тяхното влизане с кръв и огън в казармата на Патрисиос, където практически убиха трима военни, нарушиха пакта за не-агресия, който винаги характеризираше предишните бунтове. Менем вчера заседава с правителството, за да се обсъди ситуацията [...] Сега се знае, че правителството имаше информация за възможен бунт, но не е ясно защо не са предприети мерки [...]“ Президентът обещава цялата тежест на закона, за да осъди „бойдисаните лица“, много от които се облагодетелстват от помилването, което самият Менем постановява през октомври предходната година. Вождът от Ла Риоха не е настроен да направи крачка назад в своите обещания и повтаря, че „извинението към бившите командири ще бъде подписано преди края на годината“. След финала Менем дава пресконференция в сградата на Генералния щаб; заявява, че това е било опит за преврат. Присъдите могат да бъдат дори смъртни. Основно ще бъдат наказани ръководителите, които са участвали и в предишни бунтове, но този път са придружени от много въоръжени цивилни, които се намират в казармата *Патрисиос*, в щабквартирата на армията и в танковата фабрика. Ще бъде разследвана и дейността на Сейнелдин, който е под стража в Югоизточната част на страната; чрез писмо той е поел отговорност за случилото се³⁸. „Бойдисаните лица“ наричат действията си „операция достойнство“³⁹. За тях управлението на Менем е гигантски провал. Новият бунт само допринася за общата криза в Аржентина.

„Операция достойнство“ е подкрепена от съвсем ограничен брой офицери и частите под тяхно командване, както и цивилни с крайнодесни убеждения, които виждат в лицето на Сейнелдин своя Лидер. Полковникът бунтовник има реномето на католик фундаменталист, който вярва, че Аржентина трябва да бъде управлявана от „съчетание на кръста и меча“. С действията си от

³⁷ *Пак там*.

³⁸ **Palacios**, Santiago. S. Menem no descarta aplicar la pena capital. In: *La Vanguardia*, 5 de diciembre de 1990, p. 6.

³⁹ **Palacios**, Santiago. Operacion indigna en Argentina. In: *La Vanguardia*, 4 de diciembre de 1990, p. 16.

4 декември 1990 г. той обаче попада в пълна изолация. Дори най-близкият му съратник заявява: „Правителството направи това, което трябваше“⁴⁰.

Президентът Менем получава подкрепа и от своя предшественик, и от опозицията. Раул Алфонсин категорично настоява да се подкрепи демокрацията, за него това е финалният удар на „бойдисаните лица“. От Мадрид той заявява, че не е възможно връщане към военна диктатура. „Не вярвам, че този бунт, въпреки загиналите, е опит за преврат, а е безотговорен отговор на един сектор от армията към икономическите проблеми, причинени от силното намаляване на бюджета за отбраната.“⁴¹ Видимо Аржентина не желае да се върне към своето позорно минало, а смята демокрацията за неговата единствено приемлива алтернатива.

В края на годината властта реагира на случилото се. Менем разпорежда помилването на Хорхе Видела, Емилио Масера и Марио Фирменич; както и Армандо Ламбурчини и Орландо Агости, които са освободени, защото е изтекла 2/3 от присъдата им; сред освободените попада и ген. Рамон Камис, който е един от най-изявените мъчители от времената на „мръсната война“. Заедно с тях е помилван и ген. Карлос Суарес Маон. На него му предстои съдебен процес едва в този момент, защото е избягал от Аржентина през 1983 г. и е задържан и екстрадиран от САЩ. Той е обвинен в прилагане на мъчения срещу 174 жертви. Правителството на Менем смята, че този процес ще отвори спомена в обществото за репресиите на военните. Суарес е ръководил 20 центъра за задържане; обвинен за 43 убити и 23 отвлечени. Менем поема пълната политическа отговорност за помилванията. Алфонсин заявява, че това е най-тъжният ден в аржентинската история. Социологическите проучвания показват, че 70% от населението отхвърля мярката на президента; планирана е протестна демонстрация на организации за човешки права и на опозицията. Перонизмът запазва мълчание. Хора, близки до президента, също мълчат. Видела заявява, че се чувства добре⁴². Стратегията на президента обаче не е изненада: помириенето и опрощението засягат минали престъпления, но не и сегашни.

Когато стават ясни имената на участниците в бунта от декември 1990 г., може да се види, че от 277 осъдени в края на 1989 г., 174 са участвали в бунта⁴³. Властта обаче вече не е толкова благосклонна към скорошните бунтовници, които трябва да бъдат неутрализираны завинаги.

⁴⁰ **Palacios**, Santiago. Golpe final de los “carapintados”. In: *La Vanguardia*, 5 de diciembre de 1990, p. 6.

⁴¹ **Giral**, Miguel. El expresidente Raul Alfonsin descarta el posible retorno de una dictadura militar. In: *La Vanguardia*, 4 de diciembre de 1990, p. 4.

⁴² **Palacios**, Santiago. Menem aprueba el indulto militar al fuerte rechazo del pueblo argentino. In: *La Vanguardia*, 30 de diciembre de 1990, p. 7.

⁴³ **Fair**, Hernan. *Las relaciones politicas...*, p. 6.

Върховният съвет на армията е натоварен да осъди на първа инстанция участвалите в метежа. Според неговото решение са освободени двама, но останалите са наказани максимално, с присъди за неопределено време. На 15 април 1991 г. започва гражданският етап на делото, също публично. Поискано е увеличение на наказанията. На 2 септември 1991 г. Федералната камара осъжда на неопределено време Сейнелдин; другите 14 получават присъди от 2 до 20 години⁴⁴. Дори и наказанията да не изглеждат сурови, те са много по-тежки от санкциите за предходните бунтове. Намерението обаче е ясно – да се сложи край на периодичните посегателства срещу демокрацията от страна на военните.

Освен че неутрализира бунтуващите се офицери, правителството успява да дисциплинира целия генералитет. Президентът прилага различни мерки, насочени да отслабят политически армията, закриват се и някои военни подразделения.

След разрешаването на политическия проблем с въоръжените сили президентът назначава Мартин Балса за главнокомандващ армията. Генералът не само не е свързан с репресиите, но е известен с критиката си към тях. Под негово ръководство въоръжените сили губят голяма част от политическото си влияние⁴⁵. Признак на новите времена е отмяната на задължителната военна служба (1994). Аржентина участва в мисии на ООН извън страната.

Политиката на редукия на военния бюджет започва още по времето на Раул Алфонсин; период, в който военният разход първо е 3,47% от БВП и 21,4% от всички фискални разходи през 1983 г., за да достигне до 2,12% и 19,8% съответно през 1988 г. и през първите две години от управлението на Менем, в съзвучие с фискалната криза на държавата и с нарастващото намаляване на значението на военния въпрос. В контекста на острата икономическа криза от 1989 – 1990 г. намаляването е още по-голямо. Военният бюджет се редуцира от 2,4% от БВП през 1989 г. до 1,7% през април 1991 г. Тази тенденция е стабилна до 1994 г.; оттук до 1999 г. за отбрана се дават 11,4% от фискалните разходи, което отговаря на 1,35% от БВП⁴⁶.

В средата на 1991 г. правителството на Менем започва процеса на приватизация и реорганизация. Армията се съгласява да се продаде голяма част от военния комплекс в Кампо де Майо, както и друга градска собственост; отбранителната индустрия трябва да се рационализира или да се продаде. Получените пари са нужни, за да погасят военния дълг от 3,55 милиона долара и да се вложат в програмата за модернизация, която по изчисления от 1988 г. струва 2 милиона долара⁴⁷. Президентът оправдава тези мерки с необходимостта от „техническо

⁴⁴ *Там там.*

⁴⁵ **Саборидо**, Хорхе. *Цит. съч.*, с. 346–347.

⁴⁶ **Fair**, Hernan. *Las relaciones politicas...*, pp. 4–5.

⁴⁷ **Zagorski**, Paul. *Цит. съч.*, с. 428.

обновление“ и „структурна рационализация“. Той обещава, че печалбите „ще бъдат реинвестирани“ в модернизация. Армията изисква, според Менем, „динамична организация, адаптирана към международната обстановка“⁴⁸.

Модернизацията и реформата задължават с преструктуриране и на военния елит – по признанията на Алфонсин. В средата на 1991 г. е въведен план за това: сухопътните кадри, които традиционно наброяват 800 000, трябва да бъдат намалени наполовина. Не чак толкова големи съкращения са необходими във флота и военновъздушните сили; подразделенията и базите трябва да бъдат обединени; нужно е годишният бюджет да бъде орязан. Нереволюционна, програмата дава важен импулс за модернизиращия процес: преизграждането ще увеличи качеството, не количеството⁴⁹.

Военното преструктуриране има директен ефект върху висшето командване. Броят генерали трябва да бъде намален с 25 – 30% за период от пет години. Променена е програмата за повишения. В резултат 40 полковници не са избрани за генерали и минават в запас⁵⁰. Оказва се, че част от кадровата банка на „боядисаните лица“ допълнително е неутрализирана.

Едрите предприемачи са силно облагодетелствани от пазарните реформи, проведени от Менем в началото на 90-те години. Те успяват да получат икономически облаги, които надминават по размер тези от времето на диктатурата и от по-далечното минало⁵¹. Така те вече са удовлетворени и не се нуждаят от „услугите“ на армията, която да се намесва периодично и да променя съществуващия политически ред и съответно основните насоки на икономическата политика.

С орязан бюджет и загуба на престиж сред обществото армията престава да бъде сериозен фактор, който да насочва и манипулира политическите процеси в страната. С дипломатическото разрешаване на конфликтите със съседните държави и най-вече с Великобритания отпадат и част от нейните чисто професионални задачи. Краят на Студената война и поражението на комунизма означава и край на вътрешната заплаха от подривна дейност, което на свой ред лишава военните от аргументи да оправдават своите бунтове и преврати.

Изглежда, че се слага край на един исторически период, белязан от неотменното присъствие на военните на политическата сцена. Когато след години започват нови процеси срещу командващите и други участници в репресиите и много от тях са вкарани в затвора, въоръжените сили вече не са в състояние да оказват натиск върху правителството.

⁴⁸ Fair, Hernan. *Las relaciones politicas...*, p. 5.

⁴⁹ Zagorski, Paul. *Цит. съч.*, с. 428.

⁵⁰ Пак там.

⁵¹ Fair, Hernan. *Las relaciones politicas...*, pp. 8–9.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Саборидо**, Хорхе. *Кратка история на Аржентина*. София: Рива, 2013.
- Асена**, Carlos. Catalina Smulovitz. Militares en la transición argentina: del gobierno a la subordinación constitucional. In: *El tiempo largo de la violencia política* [online]. [Viewed 2007, 22.05.2022]. Available from: www.historizarelpasadovivi.cl/es_resultado_texto
- Fair**, Hernan. Las relaciones políticas entre el menemismo y las Fuerzas Armadas. Un análisis histórico-político del período 1989–1995. In: *Revista de Temas sociales*, Mayo 2011, Vol. 15, N 27, pp. 1–16.
- Fair**, Hernan. Las interpelaciones menemistas frente a las fuerzas armadas en Argentina de los años 90. In: *Dos puntos*, 2014, Vol. 6, N 9, p. 124.
- Giral**, Miguel. El expresidente Raul Alfonsín descarta el posible retorno de una dictadura militar. In: *La Vanguardia*, 4 de diciembre de 1990, p. 4.
- Ley 22.924. *Ley de Pacificación Nacional*, 22 de septiembre de 1983. BO, 27 de septiembre de 1983. [Viewed 15.05.2022]. Available from: www.hrlibrary.unm.edu/research/argentina/ley22-924.html
- Palacios**, Santiago. Cadena perpetua para 13 de los 20 terroristas de extrema izquierda que asaltaron el cuartel Argentina de la Tablada. In: *La Vanguardia*, 7 de octubre de 1989, p. 7.
- Palacios**, Santiago. Dimite el ministro argentino de Defensa tras enfrentarse a los liberales de las FF.AA. In: *La Vanguardia*, 25 de enero de 1989, p. 7.
- Palacios**, Santiago. “Menem dice que antes de fin de mes concedera el perdón a los militares”. In: *La Vanguardia*, 7 de octubre de 1989, p. 7.
- Palacios**, Santiago. La grave dolencia del titular del ejército argentino pone en jaque al Gobierno. In: *La Vanguardia*, 17 de marzo de 1990, p. 11.
- Palacios**, Santiago. Menem cambia su ministro de Defensa. In: *La Vanguardia*, 26 de enero de 1990, p. 8.
- Palacios**, Santiago. La sombra de los “carapintados” resurge en Argentina. In: *La Vanguardia*, 23 de julio de 1990, p. 6.
- Palacios**, Santiago. El líder golpista argentino alerta sobre la inminencia de rebeldía. In: *La Vanguardia*, 22 de octubre de 1990, p. 7.
- Palacios**, Santiago. Menem sofoca a sangre y fuego la rebeldía de los “carapintados”. In: *La Vanguardia*, 4 de diciembre de 1990, p. 1.
- Palacios**, Santiago. Los “carapintados” exigen la depuración de los altos mandos de las fuerzas armadas. In: *La Vanguardia*, 4 de diciembre de 1990, p. 4.
- Palacios**, Santiago. Operación indigna en Argentina. In: *La Vanguardia*, 4 de diciembre de 1990, p. 16.
- Palacios**, Santiago. Golpe final de los “carapintados”. In: *La Vanguardia*, 5 de diciembre de 1990, p. 6.
- Palacios**, Santiago. S. Menem no descarta aplicar la pena capital. In: *La Vanguardia*, 5 de diciembre de 1990, p. 6.
- Palacios**, Santiago. Menem aprueba el indulto militar al fuerte rechazo del pueblo argentino. In: *La Vanguardia*, 30 de diciembre de 1990, p. 7.
- Patrice McSherry**, J. Military Power, Impunity and State-Society Change in Latin America. In: *Canadian Journal of Political Science*, 1992, Vol. 25, N 3, pp. 463–488.

- Shunway**, Jeffrey. “A veces saber olvidar es tambien memoria”: la repatriacion de Juan Manuel Rosas, el menemismo y las heridas de la memoria en Argentina. In: *Programa Interuniversitario de historia politica* [online]. 1–36. [Viewed 03.03.2023]. Available from: www.historiapolitica.com/datos/biblioteca
- Zagorski**, Paul. Civil-Military Relations and Argentine Democracy. The Armed forces under the Menem Government. In: *Armed Forces&Society*, 1994, Vol. 20, N 3, pp. 423–437.

REFERENCES

- Saborido**, Horhe. *Kratka istoriya na Arzhentina*. Sofia: Riva, 2013.
- Acuna**, Carlos. Catalina Smulovitz. Militares en la transicion argentina: del gobierno a la subordinacion constitucional. In: *El tiempo largo de la violencia politica* [online]. [Viewed 2007, 22.05.2022]. Available from: www.historizarelpasadovivi.cl/es_resultado_texto
- Fair**, Hernan. Las relaciones politicas entre el menemismo y las Fuerzas Armadas. Un analisis historico-politico del periodo 1989–1995. In: *Revista de Temas sociales*, Mayo 2011, Vol. 15, N 27, pp. 1–16.
- Fair**, Hernan. Las interpelaciones menemistas frente a las fuerzas armadas en Argentina de los años 90. In: *Dos puntos*, 2014, Vol. 6, N 9, p. 124.
- Giral**, Miguel. El expresidente Raul Alfonsin descarta el posible retorno de una dictadura militar. *La Vanguardia*, 4 de diciembre de 1990, p. 4.
- Ley 22.924. *Ley de Pacificaion Nacional*, 22 de septiembre de 1983. BO, 27 de septiembre de 1983. [Viewed 15.05.2022]. Available from: www.hrlibrary.unm.edu/research/argentina/ley22-924.html
- Palacios**, Santiago. Cadena perpetua para 13 de los 20 terroristas de extrema izquierda que asaltaron el cuartel Argentina de la Tablada. In: *La Vanguardia*, 7 de octubre de 1989, p. 7.
- Palacios**, Santiago. Dimite el ministro argentino de Defensa tras enfrentarse a los liberales de las FF.AA. In: *La Vanguardia*, 25 de enero de 1989, p. 7.
- Palacios**, Santiago. “Menem dice que antes de fin de mes concedera el perdon a los militares”. In: *La Vanguardia*, 7 de octubre de 1989, p. 7.
- Palacios**, Santiago. La grave dolencia del titular del ejercito argentino pone en jaque al Gobierno. In: *La Vanguardia*, 17 de marzo de 1990, p. 11.
- Palacios**, Santiago. Menem cambia su ministro de Defensa. In: *La Vanguardia*, 26 de enero de 1990, p. 8.
- Palacios**, Santiago. La sombra de los “carapintados” resurge en Argentina. In: *La Vanguardia*, 23 de julio de 1990, p. 6.
- Palacios**, Santiago. El lider golpista argentino alerta sobre la inminencia de rebellion. In: *La Vanguardia*, 22 de octubre de 1990, p. 7.
- Palacios**, Santiago. Menem sofoca a sangre y fuego la rebellion de los “carapintados”. In: *La Vanguardia*, 4 de diciembre de 1990, p. 1.
- Palacios**, Santiago. Los “carapintados” exigen la depuración de los altos mandos de las fuerzas armadas. In: *La Vanguardia*, 4 de diciembre de 1990, p. 4.
- Palacios**, Santiago. Operacion indigna en Argentina. In: *La Vanguardia*, 4 de diciembre de 1990, p. 16.

- Palacios, Santiago.** Golpe final de los “carapintados”. In: *La Vanguardia*, 5 de diciembre de 1990, p. 6.
- Palacios, Santiago.** S. Menem no descarta aplicar la pena capital. In: *La Vanguardia*, 5 de diciembre de 1990, p. 6.
- Palacios, Santiago.** Menem aprueba el indulto militar al fuerte rechazo del pueblo argentino. In: *La Vanguardia*, 30 de diciembre de 1990, p. 7.
- Patrice McSherry, J.** Military Power, Impunity and State-Society Change in Latin America. In: *Canadian Journal of Political Science*, 1992, Vol. 25, N 3, pp. 463–488.
- Shunway, Jeffrey.** “A veces saber olvidar es también memoria”: la repatriación de Juan Manuel Rosas, el menemismo y las heridas de la memoria en Argentina. In: *Programa Interuniversitario de historia política* [online]. 1–36. [Viewed 03.03.2023]. Available from: www.historiapolitica.com/datos/biblioteca
- Zagorski, Paul.** Civil-Military Relations and Argentine Democracy. The Armed forces under the Menem Government. In: *Armed Forces & Society*, 1994, Vol. 20, N 3, pp. 423–437.